УДК 37-043.5:37.011.3(045)

PEDAGOGY OF PARTNERSHIP IN THE EDUCATIONAL PROCESS
ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Martyniuk V.V. / Мартинюк В. В.
Doctor of philosophy / Доктор філософії.
ORCID: 0000-0003-1386-9576
Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna,
Uman, Sadova, 28, 20300
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
Умань, Садова, 28, 20300

Анотація. У статті розкрито реалізацію державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» в якій наголошується, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими вміннями. Концептуальні засади Нової української школи пропонують педагогам долучитися до компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства. Одним із важливих шляхів розбудови сучасної освіти, створення умов для всебічного розвитку особистості, реалізації її здібностей, творчого потенціалу є партнерство. Світовий досвід переконує, що досягнути злагоди у суспільстві та підвищити ефективність розвитку будь-якої сфери діяльності можна лише за умов співробітництва всіх секторів суспільства. В усі часи навчальні установи були і залишаються центрами формування та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, вони відігравали і відіграють важливу роль у взаємодії освітніх, наукових, культурних та інших пов'язаних із освітою суспільних, державних структур.

Проблема співпраці сім'ї і закладу освіти у вихованні дітей досить складна і багатоаспектна. Насамперед це стосується структури взаємодії, розподілу обов'язків, ролей, завдань і функцій між усіма учасниками освітнього процесу, вироблення спільних дій. Батьки можуть створювати свої органи громадського самоврядування, а отже впливати на освітній і виховний процеси. В основу педагогіки партнерства покладено спілкування, взаємодію та співпрацю між учителем, учнем і батьками. Вчитель має бути другом, а родина – залученою до побудови освітньої траєкторії дитини. Освітнє середовище – це та модель, яка формує у дитині певну поведінку. Якщо педагогічний колектив працює на засадах гуманної педагогіки, в таких закладах немає проблем із поведінкою дітей, агресією.

Ключові слова: національна ідентичність, позааудиторна робота, заклади вищої освіти, модель формування національної ідентичності

Постановка проблеми визначається умовами сучасної перебудови освітньої галузі та впровадженням Концепції «Нова українська школа», де одним із напрямів оптимізації навчального процесу є його спрямування на демократизацію взаємовідносин педагога з учнями, колегами, батьками. Педагогіка партнерства — один з компонентів формули Нової української школи, що включає систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Освіта в усі часи вважається цінністю, бо є основою економічного розвитку суспільства, одним з факторів соціальної стабільності, джерелом зростання інтелектуального ресурсу і духовно-морального потенціалу населення держави. Отже, надзвичайно важливо, щоб Нова українська школа працювала на засадах педагогіки партнерства

Виклад основного матеріалу. Останні події змусять кожного замислитися: чому так складається доля нашої країни, чому українцям, більшість із яких прагне у Європу, часто важливіші не загальноєвропейські, загальнолюдські цінності – незалежність, мова, єдність нації – а власні амбіції та статки. Тотальне бомбардування мізків інформагенціями, соціальними мережами, телевізійними каналами спричиняє хаос у головах і дорослих, і дітей. Вкотре переконуєшся, що без виховання з дитячих років критичного мислення, яке базувалося б на принципах педагогіки партнерства, ми не матимемо покоління, здатного аналізувати, робити об'єктивні висновки; покоління, яке вміє слухати і чути; покоління, яке спроможне вести конструктивний діалог, толерантну дискусію. Тому, якщо ми проаналізуємо хоча б один день учня у будь-якій із українських шкіл, то глибоко задумуєшся, чи доцільними та правильними є усі наші методики навчання та виховання. На жаль, діагностування школярів демонструє невтішні результати. У той час, коли класний керівник твердо впевнений у тому, що саме він точно знає, що потрібно його вихованцям, свято вірить, що планує і проводить дуже цікаві заходи, школярі вважають зовсім інакше. Будемо відвертими: найчастіше форма проведення класної години – бесіда. А діти хочуть походи та екскурсії, дискотеку або розважальну програму (за результатами анкетування «Класний керівник очима дітей»). Часто учитель вважає, що він апріорі найкраще орієнтується у всьому, бо ж старший, досвідченіший, розумніший. А школярі хочуть бачити поряд із собою друга, порадника, партнера, з яким можна і посперечатися, бо, як відомо, саме так народжується істина.

Діти повинні мати право вибору, саме у цьому, як вважає американський психотерапевт К.Роджерс, і є свобода. Дати їм таке право може і зобов'язаний учитель. Не страх і покора, безумовне виконання рішень учителя, а взаємоповага та довіра – ось фундамент стосунків педагога та учня. Саме так давно працюють європейські школи, саме так намагаємося працювати та ми.

Сконструювати урок чи виховний захід, враховуючи інтереси дитини, – завдання кожного вчителя. Проте чи всім воно під силу? Чи кожен учитель

впевнено скаже, що на його уроці чи класній годині усім учням було цікаво? На жаль, за деякими педагогами тягнеться «шлейф» давно забутих, здавалося б, методів виховання: безапеляційний менторський тон, суворий погляд, іноді навіть крик. З такими «горе-вчителями» школа мусить попрощатися. Як можна виховати людину, принижуючи її гідність?

Тому кожен класний керівник, плануючи роботу зі своїм класом, повинен перш за все поцікавитися, що хочуть його вихованці, чим захоплюються, як живуть. Кожен школяр – особистість, і саме цей постулат ні на хвилину нам не можна забувати. Кожен виховний захід має бути результативним: ми мусимо чітко прогнозувати, на що спрямовуємо усі зусилля, що хочемо отримати.

Класний керівник повинен навчити своїх вихованців співіснувати з іншими людьми, допомагати один одному, мусить розкрити здібності та таланти дітей, розвивати їх. Уважно придивляймося до дитини: який настрій у неї сьогодні, що тривожить? Дуже корисно подивитися на себе збоку, проаналізувати свою поведінку та вчинки. Усміхнений учитель, який вислухає, зрозуміє, порадить, допоможе – ось на кого чекає учень.

Радянська система виховання у лацюжку «жовтенята-піонери-комсомольці-комуністи» побудувала неперевершену ідеологічну «споруду»: віра у справедливе суспільство та щасливе комуністичне майбутнє формувалася ще з дитинства. Що ми маємо у сучасній школі? Часто суперечливі факти історії (колишньої та теперішньої) та різні точки зору на перспективу розвитку нашої держави. «Війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі та парафіяльні священики», – писав перший канцлер Німеччини Отто фон Бісмарк.

Тому саме учитель відіграє ключову роль у формуванні громадянської компетентності учня, його соціалізації у суспільстві. Переконання учителя, його активна життєва позиція, ерудиція, уміння аргументовано відстоювати свою точку зору, тримати руку на пульсі усіх подій, знати міжнародні обставини, оперувати фактами – ось перелік найважливіших, на мою думку, складових, притаманних сучасному вчителю. І, звичайно, виховання власним прикладом. Бо коли слова розбігаються зі справами, усе виховання зводиться нанівець.

Сучасне навчання і виховання учнів вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво вчителя та учня. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як форми навчального спілкування, що домінує, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вчителя та учня на розвиток творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах.

Під час підготовки класних годин та позакласних заходів обов’язково враховуємо особливість сучасного покоління Z: нетерплячість, зосередження на короткострокових цілях, залежність від Інтернету, фрагментарність образного мислення, сучасні діти цінують чесність, гіперактивні. Для таких учнів бесіди,

лекції уже не цікаві. Вони потребують яскравого візуального матеріалу та «зворотного зв'язку»: точних завдань та строків їх реалізації. Слід подавати матеріал в оптимістичному тоні. Позитивізм мислення сприяє розумовій активності дітей. Класний керівник повинен навчитися використовувати ефективно час. Представники покоління Z не здатні утримувати увагу на будь-чому понад 15-20 хв. Тому ділимо класну годину на певні інтервали, протягом яких в учнів буде змінюватися вид діяльності. Не перевантажуємо інформацією, залучаємо учнів до довгострокових проектів, які допоможуть культивувати терпіння й наполегливість.

Покоління Z відгороджується від усього, що викликає дискомфорт. Якщо їм цікаво і вони самі цього хочуть, тоді готові працювати. Як тільки з'являється «треба» – активність знижується. Тому матеріал потрібно подавати нестандартно, з елементами гри та в комфортних умовах. Комфортні, стильні та модернізовані класи спонукають сучасних дітей бігти на заняття. Якщо немає можливості провести захід у такому кабінеті (у нас їх обмаль), використовуємо оригінальні роздруківки та нестандартне оформлення.

Належність до групи в соцмережах для сучасних дітей надзвичайно важлива. Тому класний керівник може забезпечити зворотний зв'язок. Варто завести в соцмережі групу для класу, яку будуть вести діти, а не дорослі.

Учні полюбляють вести блоги, які для них стали публічними особистими щоденниками. Тому можна запропонувати їм зняти відео. Наші учні, наприклад, брали участь у проекті «Історія моєї громади»: зняли фільм про історію рідного селища. І результат гарний, і процес підготовки надзвичайно захоплюючий.

Як і в багатьох школах, у нас проводяться виховні заходи: класні години, дискусії, конференції тощо. Головне – щоб це не було формально. Наші старшокласники створили громадську організацію «Мирна ініціатива», відвідують сесії селищної ради, беруть активну участь у житті громади. Ось яскравий приклад соціальної адаптації школярів. Звичайно, поряд з учнями – вчитель. Усі шкільні справи: свята та концерти, конкурси і розваги, спортивні змагання та військові ігри, трудові операції, походи та екскурсії – учні організовують та проводять разом з учителями.

Сучасному вчителю слід постійно підвищувати власну інформаційну грамотність і використовувати сучасні гаджети в роботі з учнями. Ми також повинні спілкуватися з батьками учнів із метою їх інформування щодо особливостей сучасних дітей, знаходження спільних способів їх виховання й розвитку.

У трикутнику партнерства учні – учителі – батьки сім'я є надзвичайно важливою ланкою. «Без виховання дітей, без активної участі батька і матері в житті школи, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий прогрес суспільства», – писав В.Сухомлинський. Якщо батьки мають свій погляд на певну проблему, і цей погляд кардинально відрізняється від точки зору учителя, перевага найчастіше буде на боці батьків. Тому в першу чергу слід тісно співпрацювати з батьками. Батьківський комітет у школі –

ініціатор усіх справ. Батьки – постійні учасники усіх виховних заходів (фото 2). Вони проводять майстер-класи для учнів: різьблення по дереву, вишивки, надання першої медичної допомоги, кулінарії тощо. Разом із батьками класні керівники організовують для дітей цікаві екскурсії.

Ми намагаємося створити у школі таку атмосферу, щоб батьки вільно і відкрито могли висловити свою думку з будь-якого питання. Систематично організовуємо сімейні виставки робіт наших талановитих батьків – картини, вишивки, різьблення (фото 3). Не секрет, що у невеликому селищі зазвичай батькам відомо про учителя іноді навіть більше, ніж він очікує. Тому авторитет здобувається роками і вартує дорого. І вчитель має налагодити такі стосунки з батьками, які ґрунтуються на взаємоповазі та довір'ї. Є, на жаль, і такі родини, де діти часто самі по собі, де батьки не особливо переймаються дитячими проблемами, а іноді і самі їх створюють. Такі сім'ї – під постійним наглядом та особливим контролем класного керівника, соціального педагога та психолога, адміністрації школи.

Оскільки наш навчальний заклад є опорним, саме тут проводимо засідання школи лідерів, семінари класних керівників. Такі заходи проходять зазвичай у формі тренінгів, що дають можливість неформального спілкування та досить результативні. Так цікаво пройшов тренінг для лідерів учнівського самоврядування «Ми – громадяни України», на завершення якого діти за власної ініціативи виконали Державний Гімн. Під час тренінгу учні виготовляли за допомогою техніки скрапбукінг проекти «Україна – моя держава». На семінарі «Педагогіка партнерства – стратегія успішної освіти» класні керівники шкіл округу поділилися досвідом роботи, визначили шляхи подальшої співпраці, розглянули арт-педагогічні техніки, провели тренінг «Галактика класу» та «Стоп-булінг!». Такі зустрічі вкрай необхідні, вони дають можливість творчого зростання, аналізу та синтезу педагогічних ідей.

«Якщо ви ставитеся до дитини як до ідеальної особистості, ви підносите її на ту висоту, на якій ви хотіли б її побачити», – зауважував І.Гете. Сформувати таке ставлення до дитини непросто. Проте якщо вчитель не любить дітей, не «віддає їм своє серце», йому варто подумати про зміну професії.

Література

1. Бібік Н. (2018). Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: Літера ЛТД.
2. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини - заступник міністра Павло Хобзей [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-do-osviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhnoy
3. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/715466.pdf

4. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/%D0%9D/.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Режим доступу: https://nds.cprpp.org.ua/news/1663161025/
6. Реалізація ідей педагогіки співробітництва в навчально-виховному процесі. Режим доступу: https://studfiles.net/preview/6824551/page:8/

Abstract. The article describes the implementation of the state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School", which emphasizes that the most successful in the labor market in the near future will be specialists who are able to learn throughout life, think critically, set goals and achieve them, work in a team, communicate in a multicultural environment and have other skills. The conceptual foundations of the New Ukrainian School invite teachers to join the competency-based paradigm of education and partnership pedagogy. One of the important ways to develop modern education, create conditions for the comprehensive development of the individual, the realization of his or her abilities and creative potential is partnership. International experience shows that achieving harmony in society and increasing the efficiency of development in any field of activity is possible only through cooperation between all sectors of society. At all times, educational institutions have been and remain centers for the formation and development of the intellectual potential of society; they have played and continue to play an important role in the interaction of educational, scientific, cultural and other education-related social and governmental structures.

The problem of cooperation between families and educational institutions in raising children is quite complex and multifaceted. First of all, it concerns the structure of interaction, distribution of responsibilities, roles, tasks and functions between all participants in the educational process, and the development of joint actions. Parents can create their own public self-government bodies, and thus influence the education of their children. Partnership pedagogy is based on communication, interaction, and cooperation between teacher, student, and parents. The teacher should be a friend, and the family should be involved in building the child's educational trajectory. The educational environment is the model that shapes a child's behavior. If the teaching staff works on the basis of humane pedagogy, there are no problems with children's behavior or aggression in such institutions.

Keywords: national identity, extracurricular activities, higher education institutions, model of formation of national identity